

*Самые яркие вспышки в мире науки
не завершены, пока не будет доказано,
что у них есть соответствия
в мире фактов.
Джон Тиндалл*

ібліографічний огляд

УДК 336.76.0.75.8

Пилипенко А. А.

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ІНТЕГРОВАНИХ СТРУКТУР БІЗНЕСУ: ОГЛЯД СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

The aim of the article is to make a survey of modern scientific researches concerning the integral business structures development, as well as the process of managing them.

Послідовний перехід до високорозвиненої соціально орієнтованої ринкової економіки інтенсивного типу викликає радикальні зміни в стратегії управління і планування діяльності підприємств усіх форм власності. Консолідація власності, тривалі процеси концентрації акціонерного капіталу, міжгалузева експансія, об'єднання суб'єктів господарювання й реорганізація вже створених бізнес-груп стають найпоширенішими тенденціями інституціонального розвитку національної економіки. Спроможність же підприємства досягти успіху в конкурентній боротьбі часто зводиться до здатності вироблення дієвої коопераційно-інтеграційної стратегії, орієнтованої на використання таких резервів ефективності, як синхронізація основних бізнес-процесів і моделей планування, управління на основі єдиних інформа-

ційних каналів з постачальниками й споживачами вздовж логістичного ланцюга, спеціалізація на ключових компетенціях, поширення партнерських взаємин.

За таких умов виникає потреба встановлення сутності поняття "інтегрована структура бізнесу" (ІСБ) та уточнення розуміння окремих характеристик її життєдіяльності. Разом з тим слід враховувати наявність множини теоретичних підходів, що спричиняють багатоаспектність розгляду ІСБ. Так, ІСБ може ідентифікуватися як: сукупність пов'язаних ресурсів (теорія ресурсної залежності), сукупність програм (еволюційна теорія) й сукупність транзакцій та контрактів (теорія транзакційних витрат); господарська організація, що поєднує різних акторів, які утворюють коаліцію власників ресурсів та формують мережу взаємодії на основі імпліцитних контрактів у процесі досягнення спільних цілей; особливе утворення глобальної ринкової економіки, що перебуває під впливом обмежень технологічного й інституціонального характеру. Означена розбіжність тлумачень потребує належного теоретичного обґрунтування розуміння сутності ІСБ. Таке обґрунтування слід базувати на критичному огляді існуючих доробок, що й було обрано за мету статті.

Розкриваючи мету слід урахувувати, що розуміння розвитку інтегрованих структур повинно базуватися на певній системі принципів, усвідомлення якої закладено в означених у табл. 1 дослідженнях. Ці наукові набуток розкривають також і сутність інтеграційної діяльності. При цьому можна наголосити на множинності форм реалізації процесу інтеграції й варіантів утворення ІСБ. У більшості випадків усі можливі форми охарактеризовано поданими в табл. 2 джерелами.

Огляд досліджень у сфері відображення сутності й принципів утворення інтеграційних структур

Джерело	Ключові слова	Головні положення	Новизна гіпотез	Подібні наукові праці
Уманців Г. В. Холдингові компанії та промислово-фінансові групи у сучасній економіці. Монографія. – К.: ВІРА-Р, 2002. – 429 с. (6 розділів)	Холдингова структура, ПФГ, оподаткування груп підприємств, консолідація	Представлено типологію холдингових структур, відповідно до якої визначено особливості побудови систем управління. Наведено методологічне підґрунтя консолідації звітності ІСБ залежно від моделі взаємочасті дочірніх підприємств. Означено особливості обліково-аналітичної роботи у холдингах	Розгляд інтеграційних утворень з точки зору організації облікового процесу, оподаткування й консолідації фінансової звітності	Чепурда Л. М. Економіка та організація діяльності об'єднань підприємств / Л. М. Чепурда, С. С. Бєляєва, М. В. Плахотнікова. – К.: ВД "Професіонал", 2005. – 272 с.
Авдашева С. Б. Теория организации отраслевых рынков. Учебник / С. Б. Авдашева, Н. М. Розанова. – М.: Магистр, 1998. – 320 с. (10 розділів)	Вертикальні обмеження. Ринкова концентрація. Домінуюча фірма. Стратегічна взаємодія. Диференціація	Підручник, на основі якого оприлюднено значний пласт наукових досліджень, що відображає закономірності поведінки агентів і формування ринкових структур. Розглянуто параметри взаємодії крупних фірм з точки зору вироблення інтеграційної стратегії та представлення динаміки поведінки домінуючої фірми в аспекті введення інтеграційних обмежень	Провадження економічного обґрунтування кооперативних і некооперативних стратегій поведінки при асиметричному розподілі інформації	Кабраль М. Б. Организация отраслевых рынков. – Мн.: Новое знание, 2003. – 356 с. Прутник Э. А. Межотраслевые хозяйственные объединения. Монография. – Донецк: "Юго-восток, Лтд.", 2004. – 445 с.
Данников В. В. Холдинги в нефтегазовом бизнесе: стратегия и управление. – М.: ЭЛВОИС-М, 2004. – 464 с. (26 глав, згрупованих у 5 частин)	Функції, завдання й структура холдингів. Контролінг. Сценарне планування. Вартість компанії. Стратегія. Облік	Подано класифікацію холдингів у рамках різних моделей їх утворення. Розкрито використання теорії систем як підґрунтя організації управління холдингами. Розглянуто варіанти вироблення портфельних стратегій і принципів сполучення централізації та децентралізації. Надано моделі трансфертного ціноутворення у холдингах сполучені з системою підконтрольних показників та мотиваційним механізмом	Розширено використання сценарного підходу до вироблення стратегії й управління вартістю холдингу. Співвіднесено розмір ІСБ з особливостями управління холдингом	Асаул А. Н. Управление, эксплуатация и развитие имущественных комплексов. – М.: Гуманистика, 2007. – 240 с. Новицкий Е. Г. Проблемы управления диверсифицированными корпорациями. Монография. – М.: БУКВИЦА, 2001. – 163 с.
Паппэ Я.Ш. Олигархи: Экономическая хроника. – М.: ГУ-ВШЭ, 2000. – 232 с. [електронний ресурс: http://www.libertarium.ru/lib_oligarches]	Інтегрована бізнес-група. Концентрація економічної влади. Керівний центр. Багатогалузеві групи	Базове емпіричне дослідження механізмів розвитку й експансії російських інтегрованих бізнес-груп. Подано їх структуру та динаміку взаємозв'язків. Представлено розширений огляд особливостей життєдіяльності деяких ІСБ. Запропонована оригінальна класифікація ІСБ та розкрито етапи їх формування. Проаналізована кризова й посткризова динаміка ІСБ Росії й визначено особливості й форми побудови механізму управління	Розглянуто динаміку функціонування й розвитку ІСБ в розрізі механізмів їх формування. Визначено відмінності ІСБ пострадянського економічного простору	Черников Г. П. Очень крупные транснациональные корпорации и современный мир. – М.: Экономика, 2008. – 400 с. Шиткина И. С. Холдинги: регулирование и управление. – М.: Волтер Клувер, 2008. – 648 с.
Баккер Г. Как успешно объединить две компании / Г. Баккер, Д. Хелминк. – М.: Гревцов Паблшер, 2007. – 288 с. (5 розділів, 12 частин)	Інтеграційний менеджмент. Управління успіхом. Інтеграційна програма. Людський фактор	На підставі розгляду прикладів економічної інтеграції обґрунтовано особливий підхід до її реалізації. Розглянуто найбільш дієві принципи та методи прийняття стратегічних рішень в інтеграційній сфері. Обґрунтовано рамкову концепцію управління інтеграційною програмою зведено до управління успіхом. Визначено напрямки планування інтеграції	Орієнтується на управління людським фактором у процесі інтеграції підприємств. Розгляд інтеграційного процесу через сукупність прийомів його реалізації	Лаптев В. А. Предпринимательские объединения. – М.: Волтер Клувер, 2008. – 192 с. Гранди Т. Как предотвратить разрушение корпоративной стоимости, приобретая новый бизнес. – М.: Эксмо, 2008. – 240 с.

Огляд досліджень у сфері відображення форм реалізації інтеграційних процесів

Джерело та структура	Ключові слова	Головні положення	Новизна гіпотез	Наукові праці послідовників
Игнатишин Ю. В. Слияния и поглощения: стратегия, тактика, финансы. – СПб.: Питер, 2005. – 208 с. (3 главы)	Корпоративний контроль. Мотивація зливань й поглинань	На підґрунті проведення аналізу процесів зливань й поглинань (M&A) уточнено понятійний апарат корпоративної інтеграції. Розглянуто способи здійснення й представлено класифікацію інтеграційних процесів. Визначено особливості протидії здійсненню інтеграції	Розглянуто принципи й алгоритми реалізації інтеграційної стратегії в межах виділених автором ознак M&A	Чижков Г. П. Национальные бизнес-ассоциации в условиях интеграции экономики в мировое хозяйство. – Донецк: ДонГУЭТ, 2006. – 286 с.
Горбунов А. Р. Дочерние компании, филиалы, холдинги. Методические рекомендации. Организационные структуры. – М.: Глобус, 2003. – 256 с. (7 глав та додатки)	Материнська компанія. Дочірня фірма. Фінансовий контроль. Моделювання структури	Розглянуто методи організації холдингів і багатопрофільних підприємств. Головну увагу зміщено на розкриття організаційних аспектів створення механізму управління й структурування взаємодії учасників інтеграційних утворень. Обґрунтовано використання різних методів фінансового управління й реінжинірингу холдингових структур	Розкриття матеріалу реалізується через сполучення організаційного й правового аспектів розбудови механізму управління холдинговою формою інтеграції	Руденко Л. В. Управление потоками капиталов в современной бизнес-модели функционирования транснациональных корпораций: Монография. – К.: Кондор, 2004. – 480 с.
Горбунов А. Р. Управление финансовыми потоками. Проект "сборка холдинга". – М.: Глобус, 2004. – 240 с. (9 глав згруповано у 3 частини)	Конструктор холдинга. Системна динаміка. Експертні системи. Імітаційне моделювання	Теоретичне представлення фінансової системи холдингів і промислових груп пов'язано з процесами управління активними й пасивними операціями банків. Представлено зв'язок логістичних моделей та моделей інвестиційних стратегій зі структуризацією холдингу. Розглянуто особливості управління віддаленими об'єктами та бізнес-процесами залежно від типу ІСБ	Представлення інтеграційного процесу в термінах моделей системної динаміки, адаптованих до програмного середовища Stela iThink 8.0	Форрестер Дж. Основы кибернетики предприятия (индустриальная динамика). – М.: Прогресс, 1971. – 340 с. Форрестер Дж. Мировая динамика / Пер. с англ. – М.: Наука, 1978. – 165 с.
Рудик Н. Б. Конгломеративные слияния и поглощения: Книга о пользе и вреде непрофильных активов. – М.: Дело, 2005. – 224 с.	Диферифікація. Зливання й поглинання. Конгломерати. Фінансова синергія	Проведено систематизацію та представлено критичний аналіз теоретичних розробок й емпіричних досліджень у сфері життєдіяльності конгломеративних компаній. Досліджено причини й мотиви виникнення конгломератів. Представлено переваги та недоліки даної форми реалізації інтеграційної діяльності	Цікаве узагальнення наявних підходів до утворення конгломератів з авторським аналізом обширної бази емпіричних досліджень	Орехов С. А. Диверсифицированные корпоративные объединения: проблемы статистического анализа. Монография. – М.: БУКВИЦА, 2000. – 120 с.
Рудык Н. Б. Структура капитала корпораций: теория и практика. – М.: Дело, 2004. – 272 с.	Капітал. Корпорація. Моделі структури капіталу. Опціони	Визначено вплив структури капіталу на ринкову вартість корпорації в рамках моделей: стаціонарного співвідношення, асиметрії інформації, агентських витрат, корпоративного контролю, стейкхолдерів та поведінкової теорії структури капіталу	Аналіз й розширення неокласичних моделей визначення оптимальної структури капіталу корпорації	Чуб Б. А. Диверсифицированные корпорации в современной экономике России. Монография / Под ред. В. В. Бандурина. – М.: БУКВИЦА, 2000 – 184 с.
Кизим Н. А. Организация крупномасштабных экономико-производственных систем. – Харьков: Бизнес-Информ, 2000. – 108 с. (4 розділи)	Інтегрована структура. Великомасштабна економіко-виробнича система (КРЕВС)	На основі дослідження різного класу економіко-виробничих систем розроблено їх класифікацію та визначено властивості й принципи організації. Розроблена структурно-логічна модель організації КРЕВС. Запропоновано авторський підхід до дослідження різних класів інтеграційних структур	Розроблено теорію організації інтегрованих структур різних форм капіталу у вигляді великомасштабних економічних систем	Кизим М. О. Управление созданием и развитием видатной корпорации. Монография / М. О. Кизим, А. А. Пилипенко, І. В. Ялдин. – Харьков: ВД "Інжек", 2007. – 208 с.

Слід відзначити, що значна кількість авторів інтеграційну діяльність зводить до розгляду вертикально інтегрованих структур та об'єднань, заснованих на вертикальних обмеженнях. Це підтверджується наведеною в табл. 3 інформацією. Тут варто звернути увагу, що розглянуте О. Є. Поповим [1] у попередніх випусках бібліографічного огляду теоретичне підґрунтя особливостей організації управління корпоративним розвитком також певною мірою співвідноситься з поданими в табл. 3 дослідженнями. Виникнення вертикально інтегрованих ІСБ спричиняє зміну відносин підприємства з рештою суб'єктів ринку (зовнішнім оточенням). Дослідження, що характеризують таку зміну, були охарактеризовані Л. Г. Шемякою [2]. Однак, окрім зміни форми взаємодії підприємств з середовищем, відбувається його вбудовування до ланцюгів створення вартості.

Відбувається переорієнтація ІСБ на так звану логіку розширеної логістичної взаємодії, підґрунтям якої є представлені в табл. 4 наукові набутки.

Розглянуті дослідження переважно орієнтуються на технологічну концепцію фірми й перетинаються з діяльністю законодавчо регламентованих ІСБ. Однак економіці притаманна значно більша кількість типів об'єднань з більш складною структурою, фазовими портретами та зонами відповідальності. Це так звані квазіінтегровані ІСБ, характеристику яких можна базувати на означених у табл. 5 джерелах. Поєднання ж перелічених форм утворення ІСБ дозволяє сформувати представлену на рисунку предметну область дослідження інтеграційного розвитку ІСБ.

Рис. Агрегована структура предметної області управління розвитком ІСБ

Огляд досліджень у сфері створення й управління вертикально інтегрованими структурами

Джерело та структура	Ключові слова	Головні положення	Новизна гіпотез	Наукові праці послідовників
Уильямсон О. И. Экономические институты капитализма: Фирмы, рынки, "отношенческая" контрактация. – СПб.: Лениздат, 1996. – 702 с. (15 глав)	Трансакції. Контрактні відносини. Специфічність активів. Інституціональне проектування	Здійснена постановка проблеми дослідження раціональних меж фірми. Зведення критеріїв рішення про інтеграцію до визначення таких джерел виникнення трансакційних витрат, як обмежена раціональність, ризик опортунізму та специфічність активів. Розгляд інтеграції як стратегії придушення конкуренції та подолання невдач ринку. Оцінка впливу конфігурації прав власності на ефективність господарювання	Зведення інтеграції не до вибору раціонального способу сполучення ресурсів, а до "науки о контрактах". Інтеграція як подолання неузгодженості й конфліктів	Уильямсон О. И. Вертикальная интеграция производства: воображения по поводу неудач рынка // Вехи экономической мысли. – Т.2. Теория фирмы / Под ред. В. М. Гальперина. – СПб.: Экономическая школа, 2000. – С. 33 – 53
Бутыркин А. Я. Вертикальная интеграция и вертикальные ограничения в промышленности. Научная монография. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – 200 с. (5 глав)	Вертикальні обмеження. Корпоративні фінанси. Модельний аналіз. Альтернативні концепції	Розглянуто теоретичний базис формування вертикально інтегрованих систем з позицій теорій неокласики та інституціоналізму. Визначено сутність й види вертикальної інтеграції. Досліджено особливості формування м'яких ІСБ, заснованих на введенні інтеграційних обмежень. Головні акценти дослідження розставлені в межах теорії трансакційних витрат	Проведені автором теоретичні узагальнення покладені в основу моделей технологічного ланцюга та комбінації виробників і дистриб'юторів	Ильин М. Финансово-промышленная интеграция и корпоративные структуры: мировой опыт и реалии России / М. Ильин, А. Тихонов. – М.: Альпина Паблишер, 2002. – 286 с.
Белоусенко М. В. Загальна теорія організації: організаційна еволюція індустріальної економіки. Монографія. – Донецьк: ДонНТУ, 2006. – 432 с. (4 глави)	Теорії організаційного устрою. Економічна організація. Організаційна еволюція. Ієрархія	Розширено теорію фірми через представлення економічної організації як системи структурованих відносин між суб'єктами економіки. Розуміння фірми (інтегрованого утворення) зведено до сукупності ресурсів, що визначають результати індустріальної динаміки. Визначено особливості економіки панування великих ієрархічних організаційних форм	Виникнення інтеграційних структур пояснюється наявністю й потребою перерозподілу організаційно-специфічних ресурсів і формуванням ніш	Капелюшников Р.И. Экономическая теория прав собственности (методология, основные понятия, круг проблем). – М.: Наука, 1990. – 188 с. Коллис Д. Корпоративная стратегия. Ресурсный поход / Д. Коллис, С. Монтгомери. – М.: Олимп-Бизнес, 2007. – 400 с.
Корольчук О. П. Формування та розвиток вертикальних маркетингових систем в Україні: Монографія. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. – 217 с. (4 розділи)	Вертикальна маркетингова система. Стратегічне маркетингове управління. Франчайзинг	Запропоновано типологію маркетингових стратегій інтеграції. Розглянуто можливість розвитку підприємства шляхом вирішення конфліктів у каналах розподілу та створення міжорганізаційної системи координації. Особливої уваги приділено відображенню франчайзингової форми інтеграції. Безперечною перевагою є надання результатів використання національними підприємствами	Запропоновано концепцію вертикальних маркетингових систем, орієнтовану на формування інтегрованих каналів розподілу	Чухрай Н. Формування ланцюга поставок. Монографія / Н. Чухрай, О. Гірна. – Львів: Інтеллект-Захід, 2007. – 232 с. Иванов Д. А. Логистика. Стратегическая кооперация. – М.: Вершина, 2006. – 176 с.
Томпсон А. А. Стратегический менеджмент: концепции и ситуации для анализа / А.А. Томпсон, А. Дж. Стрикленд. – М.: Вильямс, 2002. – 928 с. (2 частини, 13 глав)	Конкурентні можливості. Диверсифікація. Створення ресурсів й організаційних можливостей	Базовий підручник зі стратегічного менеджменту, матеріал якого переважно базується на діяльності вертикально інтегрованих корпорацій. Головна увага приділена не плину інтеграційного процесу, а особливостям організації стратегічного управління вже утвореною інтегрованою структурою. Цікавим є зв'язок інтеграції й конкурентної динаміки підприємства	Розкриття конкурентної поведінки й особливостей розробки стратегії конгломеративних й диверсифікованих інтеграційних структур	Курченков В. В. Крупномасштабное производство в переходной экономике России. – Волгоград: Волгу, 1999. – 304 с. Столлкамп Т. Поставщики: от противостояния к сотрудничеству. – М.: Вильямс, 2007. – 256 с.

Огляд досліджень у сфері розширення логістичної взаємодії та формування мереж створення вартості

Джерело та структура	Ключові слова	Головні положення	Новизна гіпотез	Наукові праці послідовників
Прахлад К. Майбутнє конкуренції. Творення унікальної цінності спільно з клієнтами / К. Прахлад, В. Рамасвами. – К.: Видавництво Олексія Капусти, 2005. – 258 с.	Спільне творення знань. Мережа досвіду. Ринок як форум. Індивідуалізація досвіду. Стратегія як відкриття	Взаємини "споживач – виробник" переорієнтовані на створення цінності. Визначено складові й структурні компоненти спільного творення цінності. Установлено підходи до закріплення досвіду спільного творення цінності. Введено поняття точок взаємодії. Запропоновано триєдину "концепцію ринку майбутнього". Обґрунтовано новий конкурентний простір, де ринок розглядається як контекстно залежна мережа задоволення потреб	Потрібна інтеграція підприємства зі споживачем задля спільного творення цінності через індивідуалізований, унікальний для кожного споживача досвід	Долан С. Управление на основе ценностей. Корпоративное руководство по выживанию, успешной жизнедеятельности и умению зарабатывать деньги в XXI веке / С. Долан, С. Гарсия. – М.: Претекст, 2008. – 320 с.
Миротин Л. Б. Логистика интегрированных цепочек поставок / Л. Б. Миротин, А. Г. Некрасов. – М.: Издательство "Экзамен", 2003. – 256 с.	Логістична взаємодія. Ланцюг поставок. Розподіл обмежених ресурсів. Логістична координація	Виділено й охарактеризовано різні типи взаємодій учасників логістичного ланцюга. Розроблено технологію логістичної координації через виділення компетенцій-центрів. Удосконалено підхід до логістичної підтримки виробів на підґрунті використання CALS-технологій. Розширено концепцію прийнятного ризику. Подано модель взаємодії параметрів інформаційних ресурсів	Обґрунтовано логіку логістичної взаємодії, що розширюється. Виділено ієрархічні рівні бізнес-процесів, підпорядковані концепції управління складністю	Hugos M. Essentials of Supply Chain Management. – New Jersey: John Wiley, 2003. – 254 p. Построение цепочки создания стоимости. Серия "Классика Harvard Business Review". – М.: Альпина, 2007. – 262 с.
Шемаєва Л. Г. Управление стратегической взаимодействием предприятия из внешним средой. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2007. – 280 с. (4 глави)	Економічні інтереси. Стратегічна ситуація. Взаємодія. Корпоративістський трикутник	Взаємодію суб'єктів господарювання підпорядковано розширенню автором концепції економічних інтересів. Визначено типи стратегічної поведінки та розроблено континуум типів взаємодії й альянсів. Обґрунтовано міждисциплінарний підхід до формування засад стратегічної взаємодії. Визначено принципи використання рефлексивного управління для гармонізації взаємин	Запропоновано орієнтацію на стратегічний інтервал часу у взаєминах між підприємством та середовищем господарювання під час реалізації економічних інтересів	Seifert D. Collaborative Planning, Forecasting, and Replenishment. How to Create a Supply Chain Advantage. – New York: AMACOM, 2003. – 432 p. Такеда Х. Синхронизированное производство. – М.: Институт Комплексных Стратегических Исследований (ИКСИ), 2008. – 288 с.
Масленников В. В. Процессно-стоимостное управление бизнесом / В. В. Масленников, В. Г. Крылов. – М.: ИНФРА-М, 2006. – 285 с. (3 глави)	Процесно-вартісний підхід. Взаємодія груп компаній. Можливості бізнесу. Ланцюг створення вартості	Виділено особливості управління діяльністю взаємопов'язаних підприємств, об'єднаних у єдиний ланцюг створення вартості. Уведено методику розрахунку показників й параметрів руху потоків у логістичному ланцюгу. Розроблено технологію ситуаційного аналізу організації взаємодії. Об'єднано вартісну концепцію з концепцією збалансованої системи показників	Концепцію створення додаткової вартості підпорядковано потребі розвитку логістичної взаємодії. Виділено контур управління групою компаній	Гвардин С.В. Создание добавленной стоимости при сделках слияний и поглощений. – М.: ЭКСМО-ПРЕСС, 2008. – 224 с. Брамсон Дж. Процессно-ориентированное бюджетирование. – М.: Вершина, 2007. – 336 с.
Шапиро Дж. Моделирование цепи поставок. – СПб.: Питер, 2006. – 720 с. (12 глав згруповано у 4 частини)	Ланцюг поставок. Оптимізаційне моделювання. Бази знань. Планування ланцюга поставок	Розроблено та удосконалено широкий спектр оптимізаційних моделей логістичного управління, спрямованих на: оптимізацію розподілу ресурсів, вибір місця розміщення центру розподілу, постановку управлінського обліку, проектування розподільної мережі, управління продуктовим асортиментом, інтеграцію фінансового й фізичного логістичних ланцюгів	Подано методологічну основу інтегрованого планування й створення логістичних ланцюгів поставок. Виділено конкурентні переваги утворення ланцюгів	Алексеев И. В. Управление ресурсным обеспечением промышленно-финансовых групп / И. В. Алексеев, М. К. Колісник, А. С Мороз. – Львів: Видавництво Національного Університету "Львівська політехніка", 2007. – 132 с.

Огляд досліджень у сфері виділення особливостей та організації управління квазіієрахічними структурами

Джерело та структура	Ключові слова	Головні положення	Новизна гіпотез	Інші наукові праці
Минс Г. Метакапитализм и революция в электронном бизнесе: какими будут компании в XXI веке / Г. Минс, Д. Шнайдер. – М.: Альпина, 2001. – 280 с. (7 глав)	Метакорпорації. B2B та B2C взаємодія. Товариства доданої вартості. Метаринки. Брендінг	Обґрунтовано перехід: від оптимізації діяльності окремих компаній до оптимізації взаємодії компаній у мережі; від орієнтації на технологічні потужності (фізичний капітал) на наявність бренд-капіталу; від стратегії "нав'язування продукції" до стратегії "притягування лояльного споживача". Визначено особливості плину трансформаційних процесів при переорієнтації на метаринки	Означено тенденції перетворення традиційних корпорацій у об'єднання невеликих компаній (на основі бренд-капіталу й поширення мереж)	Гэд Т. 4D брендинг. Взламывающая корпоративный код сетевой экономики. – СПб.: Стокгольмская школа экономики в Санкт-Петербурге, 2005. – 230 с.
Стефанюк В. Л. Локальная организация интеллектуальных систем. – М.: Физматлит, 2004. – 328 с. (5 глав)	Локальна організація. Асимптотична оптимальність	Орієнтується на розгляд систем, які ще й досі не існують, тим самим дозволяє вводити нові параметри системи. Даним системам притаманна гарна вивченість частин, яка при цьому не дає визначити повністю властивості цілісної системи, що відбиває квазіінтеграцію	Визначено новий модельний принцип локальної організації великих організаційних систем	Новиков Д. А. Теория управления организационными системами. Монография. – М.: МПСИ, 2005. – 584 с.
Тарасов В. Б. От многоагентных систем к интеллектуальным организациям: Философия, психология, информатика. – М.: Эдиториал, 2002. – 352 с. (9 глав)	Синергія. Холістична організація. Теорія агентів. Архітектура взаємодії. Моделі кооперації	Доведено потребу розширення наявних підходів до управління положеннями теорії штучного (емерджентного) інтелекту. Визначено поняття агенту й різні варіанти утворення мультиагентських систем (МАС). Наведено типологію архітектур МАС. Визначено принципи взаємодії і базові типи співробітництва агентів. Обґрунтовано перехід до субцілісних інтегрованих утворень	Запропоновано V-образне проектування МАС (рекурсивне врахування вимог цілого та частин), яке розширює теорію функціональних систем	Bergenti F. Methodologies and Engineering for Agent Systems. – USA: Kluwer, 2004. – 536 p. Samtani G. B2B Integration A Practical Guide to Collaborative E-commerce. – Danvers: Imperial College Press, 2002. – 590 p.
Егоров А. Ю. "Пульсирующий" менеджмент / А. Ю. Егоров, Л. Ф. Никулин. – Екатеринбург: Деловая книга. – 1998. – 236 с. (3 главы)	Клієнтські відносини. Нерівноважні соціально-економічні системи. Самоорганізація	Основу життєдіяльності ІСБ складає поєднання інтеграційно-дезінтеграційних процесів. Розвиток ІСБ відбувається через чергування у часі та просторі динаміки зближення й відторгнення об'єктів. Розвиток через сукупність невідкладних окремим акторам правил на основі відхилення від принципу самодостатності ресурсозбереження	ІСБ формуються через рекурсивне розширення клієнтських (попарних) взаємин юридично рівноправних учасників угод	Решетило В. П. Экономическая синергетика институциональных изменений. Монография Харьков: Прометей-Пресс, 2006. – 288 с.
Kim S. Multiagent Engineering. Theory and Application in Enterprises / S. Kim, O. Herzog. – USA: Springer, 2006. – 618 p.	Агент. Мультиагентський підхід. Агентське проектування й дизайн	Представлено приклади застосування МАС у вирішенні таких завдань, як логістичний менеджмент, бенчмаркетингові дослідження, інтегрований процес планування й консолідованого бюджетування, самоорганізація кооперативних виробничих систем тощо	Наведено адаптований до вимог суб'єктів господарювання реального сектору економіки мультиагентський підхід	Zhang Z. Agent-Based Hybrid Intelligent Systems An Agent-Based Framework for Complex Problem Solving. – USA: Springer, 2005. – 216 p.
Мэтьюз Р. Новая матрица, или логика стратегического превосходства / Р. Мэтьюз, А. Агеев, З. Большаков. – М.: Олма-Пресс, 2003. – 239 с.	Мережа. Цінність мережі. Ключові компетенції. Мережі перехресних альянсів	Визначено зміну підходів до розуміння сутності організації через її розгляд у рамках інтеграційних відносин. Визначено сукупність параметрів та змінних, що відбивають інтеграційну "конструкцію фірми". Стратегію запропоновано звести до управління цінністю мережі, конкурентоспроможність – до відбору партнерів	Зведення управління до визначення правил присутності організації в мережному угрупованні задля зростання динамічних можливостей	Кверк Б. Создавая связи. Внутрикorporативные коммуникации в бизнес-стратегии. – М.: Вершина, 2006. – 416 с.

Дійсно, не завжди утворення жорстких інтеграційних форм через проведення зливань й поглинань є найбільш дієвою формою реалізації проектів стратегічної інтеграції. Квазіінтеграційні форми (об'єднання юридично незалежних підприємств, коли наявний контроль над управлінням активами при відсутності контролю над власністю) в певних умовах показують більш високі показники ефективності. Орієнтація на квазіінтеграційні форми ІСБ дозволяє відійти від технологічної неокласичної концепції фірми (передбачається, що поведінка економічних суб'єктів спрямована лише на максимізацію корисності) на користь інституціональної теорії (інтеграція й поведінка ІСБ пояснюються наявністю транзакційних витрат, специфічністю активів і опортунізмом поведінки).

Усю множину квазіінтеграційних утворень можна розподілити відповідно до означених на рисунку груп. Найбільш представленою у науковій літературі формою ІСБ є стратегічні альянси. Підтвердженням цьому є подані у табл. 6 наукові праці. Їх аналіз дозволяє підтримати положення про зміщення центру уваги з обліку наявності об'єктів у власності окремих учасників ІСБ на аллокативність (розподіл обмежених ресурсів відповідно до заданих цілей) використання юридично відособлених активів.

Так, якщо утворення ІСБ у формі стратегічного альянсу регулюється Господарським кодексом України, то існує ряд невизначених законодавчо інтегрованих утворень. Одним з таких типів ІСБ є охарактеризовані у табл. 7 мережні форми інтеграції. Їх особливість полягає в поширенні відносин взаємовигідного співробітництва та додержанні балансу взаємних очікувань. Управління ІСБ для таких утворень зводиться до максимізації цінності мережі через вироблення певних стандартів взаємодії (інституціоналізацію відносин). Мережний підхід дозволяє представляти ІСБ

як координовану відкриту саморегулюючу систему, засновану на конкурентно-кооперативній взаємодії. Відповідно, залучення до складу мережі не лише власників специфічних активів, а й певного роду рутин і ментальних моделей дозволяє говорити про виникнення кластерних інтеграційних утворень (особливо при наявності їх географічної близькості). Характеристика підходів до ідентифікації й організації управління кластерами подана у табл. 8.

Квазіінтеграція тісно перетинається з гіпотезою про віртуалізацію виробництва, теоретичний огляд якої подано у табл. 9. Саме віртуальна форма утворення ІСБ дозволяє сформувати гнучку, розподілену в просторі сукупність компаній, найбільш пристосовану для якнайшвидшого випуску нової продукції, підвищення її конкурентоспроможності й оперативної поставки на ринок з метою максимально задовольнити вимоги замовника.

Огляд досліджень у сфері утворення стратегічних альянсів як форми ІСБ

Джерело та структура	Ключові слова	Головні положення	Новизна гіпотез	Інші наукові праці
Уоллес Р.Л. Стратегические альянсы в бизнесе. – М.: Добрая книга, 2005. – 288 с. (10 розділів)	Спільне підприємство. Стратегічний альянс. Партнерство. Модель побудови довіри	Визначено варіанти стратегій створення й розвитку корпорації: обмежене зростання, розвиток через М&А, створення альянсів. Представлено характеристики й властивості альянсів та спільних підприємств. Розглянуто різні варіанти моделей стратегічного партнерства та правила відбору партнерів для розширення взаємин. Означено принципи встановлення меж відносин	Розглянуто методологію формування довгострокових партнерських взаємин. Додано параметри якості ділових відносин та форми юридичних угод	Гарретт Б. Стратегические альянсы: Пер. с англ. / Б. Гарретт, П. Дюссож. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 332 с. Карделл С. Стратегическое сотрудничество: Креативный бизнес-курс. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2005. – 256 с.
Стратегические альянсы: Пер с англ. (Harvard Business Review Серия "Идеи которые работают"). – М.: Альпина Бизнес Букс, 2008. – 244 с. (8 розділів)	Конкуренція альянсів. Співробітництво з конкурентами. Віртуалізація інновацій. Альянси	Збірка статей викладачів Гарвардської школи бізнесу. У статтях відображено результати досліджень щодо підвищення спроможності до навчання при реалізації спільних з конкурентами проєктів, розгляду альянсів як альтернативи зливанням й поглинанням, проаналізовано переваги й недоліки співробітництва у формі альянсів, використання міжфункціональних команд	Розроблено нову типологію альянсів. Обґрунтовано механізм ведення спільної діяльності. Визначено варіанти ведення конкурентної боротьби між ІСБ	Карпущина Е. А. Международные стратегические альянсы. – М.: Дело и Сервис, 2004. – 176 с. Бобина М. А. Международный бизнес. Стратегия альянсов / М. А. Бобина, М. В. Грачев. – М.: Дело, 2006. – 240 с.
Чернега О. Б. Стратегические альянсы предприятий: формы, эволюция, перспективы: Монография / О. Б. Чернега, О. В. Озарина – Донецк: ДонГУЭТ, 2005. – 221 с. (4 глави)	Форми інтеграції. Вигоди й витрати від співробітництва. Цілі альянсів. Типологія альянсів	Визначено причини інтеграційних тенденцій і форми їх прояву на мікрорівні. Розроблено порівняльну характеристику рівнів інтеграції. Проаналізовано теоретичні підходи до визначення стратегічних альянсів. Охарактеризовано правові аспекти утворення альянсів. Удосконалено послідовність етапів створення альянсу. Розроблено технологію оцінювання потенціалу стратегічної взаємодії	Розширено інструментарій інтеграції через використання методу аналізу ієрархій, факторного й дискримінантного аналізу, експертних методів і багатокритеріальної оптимізації	Мастенбрук У. Управление конфликтными ситуациями и развитие организации. – М.: ИНФРА-М, 1996. – 256 с. Мулен Э. Кооперативное принятие решений: Аксиомы и модели: Пер. с англ. – М.: Мир, 1991. – 464 с.
Teece D. Dynamic Capabilities and Strategic Management / D. Teece, G. Pisano, A. Shuen // Strategic Management Journal. – 1997. – Vol. 18. – №7. – P. 509 – 533	Динамічні спроможності. Реальні опції. Конкурентні переваги. Унікальність компетенцій	Є розвитком ресурсної концепції стратегічного управління. Концепція передбачає можливість оновлення компетенцій задля досягнення відповідності до змін середовища. Інтеграція дозволяє ідентифікувати складні для імітації компетенції, що підтримують найбільш цінні ресурси та послуги. Дана концепція як мікроорганізаційний процес активізує процеси взаємного навчання	Конкурентні переваги зведено до особливостей, що пояснюються специфічністю активів та утворенням захищеної комбінації компетенцій	Бухвалов А. В. Реальные опционы в менеджменте // Российский журнал менеджмента. – 2004. – №2. – С. 27 – 56. МакМиллан Л. Дж. МакМиллан об опционах. – М.: ИК "Аналитика", 2002. – 456 с.
Лукша П.О. Самовоспроизводство социально-экономических систем. Монография // http://www.luksha.ru	Ринкова ніша. Самовідтворення. Інститут інтеграції знань. Упорядковані процеси. Інтеоризація	Уведено поняття ресурсної ніші як багатовимірний простір, що характеризує всі еволюційно значущі види взаємодії між ІСБ та середовищем, та як комбінації різного роду ресурсів, що можуть відтворюватися популяцією. Самовідтворення розуміється як досягнення певної упорядкованості через продукування копій елементів системи (як ззовні, так і всередині)	Обґрунтовано форму можливої трансформації альянсів і кластерних мереж, коли інтеграція призводить до утворення операційно замкненої системи	Алексеевский В. С. Синергетика менеджмента устойчивого развития: Монография. – Калуга: Манускрипт, 2006. – 328 с. Морган Г. Имиджи организации, восемь моделей развития. – М.: Вершина, 2006. – 416 с.

Огляд досліджень у сфері управління мережними формами інтеграції

Джерело та структура	Ключові слова	Головні положення	Новизна гіпотез	Наукові праці послідовників
Паринов С. И. К теории сетевой экономики. Монография. – Новосибирск: РАН, 2002. – 168 с. (7 глав)	Мережні організації. Агентське моделювання. Онлайніві товариства	Запропоновано модель інформаційної взаємодії на базі технології активних об'єктів (нову "картинку світу"). Запропоновано структуру інформаційного простору та встановлено просторові межі інформаційної та інституціональної взаємодії	Орієнтація на виключну роль інформаційних взаємин між суб'єктами ринку та потребу взаємного навчання	Социально-экономические проблемы информационного общества / Под ред. Л. Г. Мельника. – Сумы: ИТД "Университетская книга", 2005. – 430 с.
Пауэлл У. Сети и хозяйственная жизнь / У. Пауэлл, Л. Смит-Дор // Экономическая социология. – 2003. – Т. 4. – №3. – С. 61 – 105	Мережа угод. Мережі виробництва. Владні мережі. Укорінення. Довіра	Присвячено розгляду ролі соціальних зв'язків при мобілізації колективної дії й передачі інформації. Обґрунтовані процеси зворотної еволюції [de-evolution] великої централізованої вертикально інтегрованої фірми та її розпадання на складні мережі угод	Доведена ключова роль мереж. Вказано на зростаючу роль просторово децентралізованого спільного виробництва	Старк Д. Гетерархия: неоднороззначність активів и организация разнообразия // Экономическая социология. – 2001. – Т. 2. – №2. – С. 115 – 132
Щедровицкий Г. П. Путеводитель по основным понятиям и схемам методологии Организации, Руководства и Управления: Хрестоматия. – М.: Дело, 2004. – 208 с.	Системи діяльності. Онтологія. Знання. Методологія. Система. Відтворення діяльності	Інтеграція через створення певної організованості та накладення її як форми на учасників ІСБ. ІСБ складається з певної конфігурації знань, що утворюється відповідною організацією. Визначено множинність форм існування знань. Виділення у будь-якому об'єкті процесів, функціональних структур, структури зв'язків, організованості матеріалу та безпосередньо матеріалу	Інтеграція через об'єднання систем діяльності та доведення залежності цілого від способів збирання елементів і структури та параметрів зв'язків	Хачатуров А. Е. Современный интеграционный менеджмент. – М.: Дело и Сервис, 2006. – 272 с. Богданов А. А. Тектология. Всеобщая организационная наука. В 2-х кн. – М.: Экономика, 1989. – 304 с.
Стрелец И. А. Сетевая Экономика. – М.: Эксмо, 2008. – 208 с. (9 розділів)	Електронні комерція, бізнес, влада. Нова економіка	Визначено поняття мережі та визначено її роль для здійснення соціально-економічних досліджень. Розглянуто роль інформації як мережного блага. Дана характеристика систем електронної комерції та політичних мереж	Через розгляд впливу інформаційних технологій означено зміну ринкових взаємин	Иноземцев В. Л. Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы. – М.: Логос, 2000. – 304 с.
Ливитт Г. Дж. Сверху вниз. Почему не умирают иерархии. – СПб.: Стокгольмская школа экономики, 2005. – 210 с.	Принцип підпорядкування рівнів. Асиметрія розподілу влади	Наголошено на неможливості відмови від ієрархії при утворенні ІСБ. Разом з тим підтримано поширення елементів демократії й зменшення кількості рівнів. Як обмеження відмови введено залежність ІСБ від правил, процедур та організаційних рутин	Доведено потребу й визначено напрямки модифікації ієрархій задля покращення й покращення умов роботи	Греттон Л. Демократическое предприятие. Раскрепощение бизнеса благодаря. – СПб.: Стокгольмская школа экономики в Санкт-Петербурге, 2005. – 280 с.
Бияков О. А. Экономическое пространство региона: процессный подход. – Кемерово: Кузбассвуиздат, 2004. – 244 с.	Економічний процес. Простір. Індивідуальна конкурентоспроможність	Визначено територіальний, ресурсний та інформаційний підходи до ідентифікації економічного простору (ЕП). Уведено поняття потенціалу ЕП й подано критерії оцінювання його рівня. Розроблено модель інформаційного забезпечення управління ЕП регіону	Уведено поняття економічного простору як відносин між економічними процесами суб'єктів господарювання	Бияков О. А. Теория экономического пространства: методологический и региональный аспекты. – Томск: Издательство томского университета, 2004.
Градосельская Г. В. Сетевые измерения в социологии. – М.: ИД "Новый ученый", 2004. – 248 с. (7 розділів)	Багатомодальна мережа. Приватні трансферти. Архітектура сприйняття	Проаналізовано концепції соціальних мереж й розроблено методологію аналізу соціальних зв'язків. З позицій теорії обміну визначено місце соціального капіталу в організації управління ІСБ. Уведено ряд нових понять, наприклад, міжмережної підтримки	Орієнтація на побудову мережі обміну ресурсами між корпоративними акторами (модель трансфертів)	Кросс Р. Невидимая сила социальных связей. Как на самом деле работают организации / Р. Кросс, Э. Паркер. – М.: Callidus Publishing, 2006. – 287 с.

Огляд досліджень у сфері управління кластерними формами інтеграції

Джерело та структура	Ключові слова	Головні положення	Новизна гіпотез	Наукові праці послідовників
Портер М. Э. Конкуренция / Пер. с англ. – М.: Издательский дом "Вильямс", 2002. – 496 с. (13 глав у 3 розділах)	Кластер. Кластерна динаміка. Промислова політика. Роль корпорацій і співтовариств	У рамках розгляду теоретичного підґрунтя ведення економічної діяльності вироблено кластерну концепцію, яка становить новий спосіб розуміння національної економічної системи. Представлено приклади кластерів у різних країнах. Співвіднесено виникнення кластерів з наявністю конкурентних переваг	Представлення кластеру як групи сконцентрованих за географічним принципом взаємопов'язаних компаній	Пушкар А. И. Стратегические группы предприятий. Научное издание / А. И. Пушкар, Ю. Е. Жуков, А. А. Пилипенко. – Харьков: ООО "Кросс-Роуд", 2006. – 440 с.
Третьяк В. П. Кластеры предприятий. – Иркутск: Изд. Байкальского гос. ун-ва. экон. и права, 2006. – 219 с. (9 глав)	Локалізація. Субкластер. Кластер інноваційних технологій. Субадитивність витрат	Автор ідентифікує кластер як співтовариство фірм. Визначено ефект синергії, що виникає при об'єднанні й підвищенні спеціалізації малих підприємств. Представлено приклади кластеризації у провідних країнах та пострадянському просторі. Означено переваги від кластеризації	Критика теорії М. Портера в частині потреби додавання положень теорії прав власності та виділення організаційного капіталу	Соколенко С. И. Производственные системы Глобализации. Сети. Альянсы. Партнерства. Кластеры: Украинский контекст. Монография. – К.: Логос, 2002. – 646 с.
Анискин Ю. П. Корпоративное управление инновационным развитием / Под ред. Ю. П. Анискина. – М.: Омега-Л, 2007. – 411 с.	Інноваційний кластер. Технологічне ядро. Організаційне поле. Корпоративний кластер	Кластер розглядається як інструмент балансування поточної діяльності й стратегічного розвитку. Уведено критерії ефективності кластеризації. Проаналізовано життєвий цикл кластеру. Визначено різні методики кластеризації. Виділено мотиви корпоративної інтеграції. Встановлено системні властивості кластерів	Зведення кластеру до сукупності інноваційно активних суб'єктів господарювання зі стійкими коопераційними зв'язками	Михайлівська О. В. Спеціальні економічні утворення в системі міжнародних інтеграційних процесів: Монографія. – К.: Кондор, 2005. – 198 с.
Волкова Н. Н. Промышленные кластеры / Н. Н. Волкова, Т. В. Сахно. – Полтава: Издательство "Асми", 2005. – 272 с. (7 глав)	Промисловий кластер. Конкурентоспроможність кластерів. Модель кластеру	Проведений аналіз тенденцій кластеризації дозволив розробити методику класифікації та розподілити кластери світу за видами продукції. Виділено італійську (співпраця підприємств малого й середнього бізнесу) і шотландську (спільне виробництво навколо великого підприємства) моделі кластерів	Введення понять кластерної мережі й кластерної стратегії. Розширення застосування таблиць "витрати – випуск"	Чистилин Д. К. Самоорганизация мировой экономики: Евразийский аспект. – М.: ЗАО "Издательство "Экономика", 2006. – 237 с.
Посібник з кластерного розвитку. – К.: Консорціум GFA, 2006. – 38 с.	Життєвий цикл кластеру. Фасілітатор. Огляд й ідентифікація кластерів	Визначено переваги й потенційні складності кластерного підходу. Проведено аналіз й узагальнення концепції, що дозволяють визначати кластер. Розроблено послідовність ідентифікації кластеру. Означено засади інституціоналізації кластерної ініціативи. Подано характеристики успішних кластерів	Орієнтація на реалізацію практичного плану дій щодо розбудови кластерного підходу в практиці вітчизняного господарювання	Електронні ресурси: http://www.sme.org.ua – підтримка малих та середніх підприємств; http://www.unido.org/ – Агенція з індустріального розвитку
Хиценко В. Е. Самоорганизация: элементы теории и социальные приложения. – М.: Ком Книга, 2005. – 224 с. (3 главы)	Автопоезіс. Само-рефернтність. Операційна замкненість. Управління складністю	Дана монографія безпосередньо не виділяє поняття кластерів, але надає необхідне теоретичне підґрунтя, що базується на концепції життєздатних систем, властивостях автопоезісу й самоорганізації та набутках еволюційного менеджменту. Зведення кластеру до набору поведінкових стереотипів	Застосування синергетичної й самоорганізаційної парадигм до перетворення кластеру в життєздатну систему	Бир С. Мозг фирмы: Пер. с англ. – М.: Радио и связь, 1993. – 416 с. Бир С. Кибернетика и управление производством. – М.: ИЛ, 1983. – 289 с.

Таблиця 9

Огляд досліджень у сфері формування віртуальних підприємств та розширення партнерських відносин

Джерело та структура	Ключові слова	Головні положення	Новизна гіпотез	Наукові праці послідовників
Protogerios N. Agent and Web Service Technologies in Virtual Enterprises. – New York: Hershey, 2008. – 408 p. (19 глав у 4 розділах)	Архітектура віртуального підприємства. Ресурсна мережа. Модель ролей агентів. Світи агентів	Надана типологія агентів, що можуть входити до віртуального підприємства (ВП). Означені варіанти онтологічних моделей для підтримки взаємодії агентів, зокрема у мережах створення вартості. Означено особливості утворення динамічних ресурсних мереж. Визначено правила управління знанням у ВП та подано відповідний управлінський інструментарій	Моделі MAC підпорядковано сервісно орієнтованій архітектурі, яку пропонується використовувати як засіб формалізації віртуальних взаємин	Zabin J. Precision Marketing: The New Rules for Attracting, Retaining, and Leveraging Profitable Customers / J. Zabin, G. Brebach. – Jersey: John Wiley, 2004. – 284 p. Новиков А. М. Методология. – М.: СИНТЕГ, 2007. – 668 с.
Уорнер М. Виртуальные организации. Новые формы ведения бизнеса в XXI веке / М. Уорнер, М. Витцель. – М.: Добрая книга, 2005. – 296 с. (12 глав)	Віртуальна організація. Класи технологій. Природа віртуалізації. Нематеріальний капітал. Перетворення знань	Визначено теоретичне й практичне підґрунтя формування простору віртуалізації. Визначено функції ВП і сформовано можливий перелік завдань ВП. Обґрунтовано простір віртуалізації як співвіднесення просторів уяви, технологій та культури. Визначено поняття граничного обсягу відповідальності учасників ВП. Уведено поняття голографічної організації	Проведено порівняльний аналіз традиційних і віртуальних форм організації діяльності та виділено сфери застосування останніх	Burn J. E-Business Strategies for Virtual Organizations / J. Burn, P. Marshall, M. Barnett. – Boston: Planta Tree, 2002. – 274 p. Fong W. L. E-collaborations and virtual organizations. – London: IRM Press, 2005. – 334 p.
Camarinha-Matos L. M. Virtual Organizations Systems and Practices. – Boston: Springer Science, 2005. – 344 p. (5 розділів)	Колаборація. Технологічне оновлення. Референтні моделі утворення віртуального підприємства	Збірка наукових праць присвячена відображенню головних аспектів створення й використання ВП, а саме: формуванню онтологічних моделей ВП, створенню систем дифузії знань у ВП, виникненню партнерств у виробництві й задоволенні потреб споживачів, формуванню інфраструктури й формалізації мережі зв'язків, оцінки ефективності віртуалізації	У межах кожного з елементів збірника містяться варіанти сценаріїв формування ВП відносно різних аспектів господарювання	Kim G. J. Designing Virtual Reality Systems. The Structured Approach. – London: Springer, 2005. – 238 p. Hecksher C. The Firm as a Collaborative Community. – London: Oxford, 2006. – 604 p.
Райхельд Ф. Эффект лояльности: движущие силы экономического роста, прибыли и непреходящей ценности. – М.: ИД "Вильямс", 2005. – 384 с. (11 розділів)	Лояльність. Коефіцієнт лояльності. Ієрархія потреб. Створення унікальної цінності. Відбір покупців. Співробітництво	Визначено новий напрямок наукових досліджень – бізнес, заснований на лояльності. Подано моделі системної динаміки для відображення взаємин між факторами лояльності та результативністю господарювання, які також підтверджено результатами кореляційно-регресійного аналізу. Визначено можливі резерви зростання лояльності. Лояльність розподілена на зовнішню (споживачів) та внутрішню (співробітників)	Здійснена постанова задоволення оцінки ефективності партнерських відносин. Розроблено технологію оцінювання наслідків лояльності. Визначено методи збільшення лояльності	Томпсон Х. Кто увел моего клиента? Выигрышные стратегии формирования и поддержания лояльности клиентов. – М.: ИД "Вильямс", 2005. – 336 с. Smith P. Strategic Marketing Communications. – London: Paul Smith, 1997. – 456 p.
Hekansson H. Developing Relationships in Business Networks / H. Hekansson, I. Snehota. – London: Routledge, 1995. – 433 p. (8 розділів)	Товариства акторів. Ресурсні зв'язки. Система відносин. Патерни діяльності. Залучення у взаємодію. Сузір'я ресурсів	Базове дослідження, яке призвело до формування концепції партнерського (прецизійного) маркетингу. Визначення значення для розвитку бізнесу встановлення партнерських відносин. Визначено параметри стійкості й трансформаційності мереж. Представлено можливість розгляду економічної системи країни як економіки взаємодії. Розроблено масиви характеристик акторів	Дослідження базується на моделі індустріальної мережі. Вона складається з трикутника "дії – ресурси – актори", у межах якого балануються відносини	Гордон Я. Х. Маркетинг партнерских отношений / Пер. с англ. под ред. О. А. Третьяк. – СПб.: Питер, 2001. – 384 с. Fazlollahi B. Strategies for eCommerce Success. – London: IRM Press, 2002. – 352 p.

Характеризуючи розглянуті форми утворення ІСБ, слід враховувати конвергенцію й дифузії набутків окремих теоретичних концепцій, які односторонньо пояснюють інтеграційні процеси, абсолютизуючи окремі їх аспекти. Наявність безлічі розбіжностей у поясненні виникнення феномену інтеграції та відсутність єдиного підходу до визначення його сутності й перспектив подальшого розвитку свідчать про недоліки наявного теоретичного забезпечення. Відповідно, з певною долею припущення, можна стверджувати пронайбільшу повноту та універсальність концепції організаційної екології, яка органічно враховує набутки більшості моделей утворення ІСБ, використовуючи останні як додаткові модулі, та переважність методології інституціональної теорії. При цьому життєдіяльність ІСБ буде підпорядкована теорії еволюційного розвитку. Огляд досліджень у даній сфері представлено у табл. 10.

Не можна не враховувати, що еволюційне підґрунтя перетинається з виробленням стратегічних імперативів розвитку ІСБ. Тут, з однієї точки зору, можна обмежитися наявними розробками щодо вироблення стратегії підприємства. Однак виникає ряд протиріч, які обумовлюють особливості стратегічного процесу в інтегрованому утворенні. Дослідити ці особливості можна шляхом аналізу представлених у табл. 11 робіт. Головним акцентом даних розробок є орієнтація на сервісно-орієнтовану парадигму та розбудову архітектурного підходу до формування структури ІСБ. При цьому використовуються як загальновідомі методичні прийоми (наприклад, збалансовану систему показників), так і менш розповсюджені, але більш дієві (зокрема, модель Захмана).

Певні відмінності матиме й обґрунтування конкурентної поведінки інтегрованих структур. Вона зводитиметься до боротьби за учасників ринку, що знаходяться у незв'язаному становищі, з метою залучення їх до складу ІСБ. Основу такої боротьби склада-

тимуть знання про наявність певного роду ресурсів в учасників ринку. Таким чином актуалізуються означені в табл. 12 дослідження особливостей економіки знань. Саме розгляд знань як одного з головних видів ресурсів обумовлює нагальну потребу в розробці системи управління знанням в умовах функціонування інтегрованої цілісності. Така система сприятиме збільшенню швидкості спільних взаємодій або зниженню витрат за рахунок полегшення процедури використання інтегрованих активів; сприятиме впровадженню інновацій, створенню нових продуктів і послуг на основі більш ефективного трансферту компетенцій між учасниками ІСБ. Отже, саме релевантність знання визначає конкурентні переваги підприємства, а дифузія інноваційного знання виступає основою управління ІСБ.

Огляд інтеграційного підґрунтя еволюційної теорії й концепції організаційної екології

Джерело та структура	Ключові слова	Головні положення	Новизна гіпотез	Наукові праці послідовників
Nelson R. R. An Evolutionary Theory of Economic Change / R. R. Nelson, S. G. Winter. Cambridge: Harvard University Press, 1982. – 352 p.	Стереотипи поведінки. Організаційні рутини. Ментальні моделі. Адаптація і мутація рутин	Розвиток ІСБ вимагає створення умов для швидкої еволюції рутин. Низька ефективність ІСБ може пояснюватися неефективним набором рутин, які превалюють у життєдіяльності корпорації. Головним завданням є узгоджений розвиток рутин і технологій та додержання балансу між рутинізацією й інноваціями	Спричинили трансформацію економічного розвитку до еволюції рутин – сталого набору "типових реакцій", що пов'язують акторів	Кузьминов Я. И. Курс институциональной экономики: институты, сети, транзакционные издержки, контракты / Я. И. Кузьминов, К. А. Бендукидзе. – М.: ИД ГУВШЭ, 2006. – 442 с.
Олдрич Х. Предпринимательские стратегии в новых организационных популяциях // Экономическая социология. – 2005. – Т. 6. – №4. – С. 39 – 53	Популяція організацій. Репертуар організацій. Структурна інертність. Екологічна ніша. Набір соціокультурних образів поведінки	Особливого значення надається тому, наскільки організації залучені в обмін ресурсами й трансформаційні процеси, що підвищує їх цінність із погляду вивчення взаємодій усередині популяції та розгляду їх впливу на виникнення нових організаційних форм ІСБ. Більш того, в межах даної теорії виникає дихотомія виживання (розширення поведінкового репертуару) й ефективності як критеріїв інтеграційного розвитку	Наука про динаміку організаційних співтовариств. Проблема відбору організаційних форм у результаті конкуренції. Інтеграція залежно від рівня залучення в обмін ресурсами	Радаев В. В. Популяционная экология организаций // Российский журнал менеджмента. – 2005. – Т. 3. – №2. – С. 99 – 108. Валитова Л. А. Организационная экология // Российский журнал менеджмента. – 2005. – Т. 3. – №2. – С. 109 – 118
Эбелинг В. Физика процессов эволюции. – М.: Эдиториал УРСС, 2001. – 328 с. (7 глав)	Еволюція. Термодинаміка. Мутації. Самоорганізація. Спіраль еволюції	Надано загальне розуміння та структуру процесу еволюції як у загальному розумінні, так і відносно соціально-економічних систем (відповідно й ІСБ). Наведено критерії рівноваги та еволюції. Означено можливість розгляду ІСБ як екосистеми	Досліджено процеси самовідтворення, конкуренції та розвитку як елементів еволюційної стратегії	Эбелинг В. Образование структур при необратимых процессах – Москва-Ижевск: Институт компьютерных исследований, 2003. – 248 с.
Клейнер Б. Г. Эволюция институциональных систем. – М.: Наука, 2004. – 240 с. (4 главы)	Системно-інтеграційна теорія підприємства. Реконфігурація "протоінститутів"	Виділено інституціональні фактори підвищення ефективності діяльності ІСБ. Досліджено роль соціальних й економічних агентів у процесі інститутогенезу. Розроблено модель "перехресних очікувань". Введено поняття "стратегічної конфігурації ІСБ"	Підґрунтя утворення ІСБ зведено до органічної ірраціональності учасників ринку та рутинізації взаємин	Фурботн Э. Институты и экономическая теория / Э. Фурботн, Р. Рихтер: – СПб.: ИД Санкт-Петербург. гос. ун-та, 2005. – 702 с.
Ари де Гиус. Живая компания. Рост, научение и долгожительство в деловой среде. – СПб.: Стокгольмская школа экономики, 2004. – 224 с.	Розповсюджена влада. Нерозподільна цілісність. "Компанія-ріка". Терпимість й різноманітність	Визначено зв'язок знань й учасників ІСБ. ІСБ виступає як активний об'єкт, що має власну систему цілеполягання й прийняття рішень, а також адаптивну модель предметної області (включаючи саму себе) й керівні системи різного рівня, які впливають на активний об'єкт. Принцип орієнтації на дію	Доведено неможливості розгляду ІСБ як "машини для продукування коштів" й потребу представляти її як живу істоту	Мейер К. Живая организация. Компания как живой организм. Грядущая конвергенция информатики, нанотехнологии и бизнеса / К. Мейер, С. Дэвис. – М.: Добрая книга, 2007. – 368 с.
Лазарев И.А. Новая информационная экономика и сетевые механизмы развития. – М.: "Дашков и К", 2005. – 240 с. (5 глав)	Мережна форма управління. Інформаційне суспільство. Композиція організацій. Метаболізм	Конкурентні переваги створюються через акумуляцію нових знань. Означено шляхи поетапної трансформації механізмів управління учасників ІСБ до відкритої, здатної до саморозвитку, системи. Розгляд навчання як нової форми пам'яті. Запропоновано композиційну технологію інформаційного моделювання	Основу економіки складає забезпечення зв'язків типу "кожен з кожним" й інформаційні моделі випереджаючого відображення	Емельянов В. В. Теория эволюционного моделирования. – М.: Физматлит, 2003. – 432 с. Лукинов И. И. Эволюция экономических систем. – М.: Экономика, 2002. – 567 с.

Огляд досліджень у сфері вироблення інтеграційної стратегії та управління конкурентоспроможністю ІСБ

Джерело та структура	Ключові слова	Головні положення	Новизна гіпотез	Наукові праці послідовників
Каплан Р. Стратегическое единство: создание синергии организации с помощью сбалансированной системы показателей / Р. Каплан, Д. Нортон. – М.: Вильяс, 2006. – 384 с. (10 глав)	Ключові фактори успіху. Стратегічна відповідність. Корпоративна стратегічна карта. Каскадування показників	Авторську концепцію операціоналізації й формалізації стратегії перенесено на рівень корпорації. Запропоновано новий вид вартості – корпоративну вартість, яка виникає у разі наявності ситуації стратегічної відповідності між учасниками ІСБ. Обґрунтовано різновиди корпоративного стратегічного ефекту та виділено точки виникнення доданої вартості. Обґрунтовано інструментарій впровадження концепції	Уведено поняття синергії корпоративної організації та розроблено технологію формалізації стратегічних рішень, підпорядкованих завданню узгодженого розвитку	Кондратьев В. В. Проектируем корпоративную архитектуру. – М.: Эксмо, 2007. – 504 с. Кизим М. О. Збалансована система показників. Монографія / М. О. Кизим, А. А. Пилипенко, В. А. Зінченко. – Харків: Інжек, 2007. – 192 с.
Finkelstein C. Enterprise Architecture for Integration: Rapid Delivery Methods and Technologies. – Boston: Artech House, 2006. – 540 p. (15 глав, 3 розділи)	Модель Захмана. Сервіс-орієнтована парадигма. Архітектура підприємства. Моделі постачань, ролей	Визначено поняття та представлено типологію видів архітектури підприємства. Архітектурний підхід застосовано до вироблення стратегічних імперативів інтегрованого утворення. У межах архітектурного підходу розглянуто використання таких новітніх концепцій, як управління вартістю, збалансована система показників, логістика тощо	Архітектурний підхід до формалізації й розробки стратегії, що базується на багаторівневій моделі інформаційних систем (моделі Захмана)	Chorafas D. N. Enterprise Architecture and New Generation Information Systems. – London: St. Luchie Press, 2002. – 282 p. Данилин А. Архитектура и стратегия. – М.: ИУИТ, 2005. – 504 с.
Горбатов В. М. Конкурентоспособность и циклы развития интегрированных структур бизнеса. – Харьков: ИД "ИНЖЭК", 2006. – 592 с. (6 розділів)	Концентрація, стадії розвитку ІСБ, ділові цикли, модель конкурентної боротьби	Досліджено типи ІСБ, їх характерні особливості й відмінні риси. На основі синергетичного підходу розроблено теоретичні основи оцінки конкурентоспроможності ІСБ. Запропоновано підхід до вибору пріоритетності розвитку СЗГ ІСБ на основі їх позиціонування й оцінки привабливості. Розроблено модель ділового циклу ІСБ	На модельному рівні доведено, що високої конкурентоспроможності досягають тільки країни світу, що мають висококонцентровану економіку	Ходкинсон Д. П. Компетентная организация / Д. П. Ходкинсон, П. Р. Сперроу. – Харьков: Гуманитарный центр, 2007. – 392 с. Кемпбелл Э. Стратегический синергизм. / Э. Кемпбелл, К. С. Лач. – СПб.: Питер, 2004. – 416 с.
Гребиньяк Л. Дж. Как заставить работать вашу стратегию. Эффективная реализация стратегии и внедрение перемен. – Днепрпетровск: Баланс Бизнес Букс, 2006. – 352 с.	Організаційна структура. Координація. Обмін інформацією. Управління змінами. Культура. Влада	Запропоновано загальну модель реалізації стратегії, до складу якої введено такі елементи: управління інтеграцією, вирішення проблеми зв'язку стратегії та структури, сполучення стратегій бізнес-одиниць, зростання ефективності координації та розподілу інформації, побудова схеми розподілу ролей, організація управління змінами, розробка механізму розподілу влади	Увагу приділено не лише розробці стратегії, а й створенню дієвої структури її реалізації (принцип критичного значення якості виконання)	Гараедаги Дж. Системное мышление: Как управлять хаосом и сложными процессами. Платформа для моделирования архитектуры бизнеса. – Мн.: Гревцов Паблишер, 2007. – 408 с.
Карпов А.Е. Стратегическое управление и эффективное развитие бизнеса. – М.: Результат и качество, 2005. – 512 с. (5 розділів)	Стратегічний план групи підприємств. Взаємодія підрозділів. Механізм планування у ІСБ	Обґрунтовано розширення стратегічної концепції (базових положень, що використовуються під час розробки стратегії) до рівня ІСБ. Зроблено зсув таких аспектів стратегії, як місія, SWOT-аналіз, цикл управління, організація реалізації стратегії, стратегічний план до рівня групового утворення. Критерієм оптимальності обрано мінімізацію ресурсної невідповідності	Подано технологію постановки стратегічного менеджменту в групі компаній шляхом розширення функцій та важелів стратегічного процесу	Городний В. И. Стратегия формирования и развития крупной корпоративной компании. – М.: Дело, 2005. – 304 с. Гурков И. Б. Стратегия и структура корпорации. – М.: Дело, 2006. – 320 с.

Огляд досліджень у сфері управління корпоративним знанням та підтримки дифузії інновацій

Джерело та структура	Ключові слова	Головні положення	Новизна гіпотез	Наукові праці послідовників
Джанетто К. Управление знаниями. Руководство по разработке корпоративной стратегии управления знаниями. – М.: Добрая книга, 2005. – 192 с.	Формалізоване й неформалізоване знання. Сховища знань. База сценаріїв ситуаційного управління	Узагальнено підходи до ідентифікації й розроблено класифікацію знань. Доведено потребу й визначено предметну область управління знаннями. Розглянуто особливості документування знань. Надано схему процесу планування й впровадження системи управління знанням. Досліджено методи вилучення знань. Подано технологію збереження й розповсюдження знань	Ідентифіковано проблеми обміну знаннями. Розроблено структуру управління знаннями й здійснено його удосконалення в розрізі виконуваних функцій	Иншаков А. В. Рутини и новация: институциональный, организационный и эволюционный аспекты взаимодействия. Препринт / А. В. Иншаков, Е. А. Степочкина. – Волгоград: ВолГУ, 2003. – 60 с.
Андросова О.Ф. Трансферт технологий как инструмент реализации инновационной деятельности. Монография / О. Ф. Андросова, А. А. Череп. – К.: Кондор, 2007. – 356 с.	Трансфер технологій, науковий парк, технопарк, лінійна модель інновацій, інтелектуальна продукція	Визначено фактори застосування трансферу технологій в інноваційній діяльності та методичні основи оцінки ефективності такого трансферу. Розглянуто особливості вартісної оцінки виробника та формування ринку інтелектуальної продукції. Здійснена пропозиція впровадити трансфер технологій у технопарки, що прискорить комерціалізацію продукції	Досліджено основні організаційно-економічні аспекти використання трансферу технологій на підприємствах авіаційної промисловості	Трансферт технологій й ефективна реалізація інновацій. Хрестоматія / Під ред. Н. М. Фонштейна. – М.: АНХ, 1999. – 296 с. Maier R. Enterprise Knowledge Infrastructures. – Berlin: Springer, 2005. – 388 p.
Коллинсон К. Учитесь летать. Практические уроки по управлению знаниями от лучших обучающихся организаций. – М.: Ин-т стратегических исследований, 2006. – 296 с.	Контекст розгляду. Холістична модель. Зафіксовані знання. Створення середовища. Навчання в процесі. Мережа контактів	Визначено контекст навчання та фіксування знань. Означено перетворення ІСБ до відносин наставників та учнів при додержанні балансу між свободою та структурованістю. Цікавим елементом є пропозиції створення звички до навчання та введення її до повсякденної практики. Запропоновано створення мережі контрактів у рамках "спільнот практиків", співпраця в яких призводитиме до фіксування знання	Розкрито досвід створення системи управління знанням у компанії British Petroleum. Запропоновано інструментарій упорядкування й підвищення дієвості використання знань	Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура. – М.: ГУ-ВШЭ, 2000. – 608 с. Мариничева М. К. Управление знаниями на 100%: Путеводитель для практиков. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2008. – 320 с.
Мильнер Б. З. Управление знаниями в корпорациях / Б. З. Мильнер, З. П. Румянцева, В. Г. Смирнова, А. В. Блиникова. – М.: Дело, 2006. – 304 с.	Економіка знань. Джерела формування знань. Етапи та методи управління знаннями. Інформаційне забезпечення	Визначено риси й умови формування економіки знань та відповідні ознаки ІСБ. Визначено джерела виникнення знань у ІСБ. Управління знанням запропоновано розглядати як нову функцію управління ІСБ. Визначено типи спрямованості процесу управління знанням. Запропоновано диференціацію знань між домонами знань (спеціалізованими предметними областями у складі ІСБ)	Розширено ресурсну парадигму на параметри трансферу знань. Управління ІСБ переорієнтовано на створення цінності через створення мереж	Firestone J. Enterprise Information Portals and Knowledge Management. – Boston: Butterworth-Heinemann, 2003. – 456 p. Гапоненко А. Л. Управление знаниями. – М.: ИПК госслужбы, 2001. – 52 с.
Лессер Э. Как превратить знания в стоимость: Решения от IBM Institute for Business Value. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2006. – 248 с.	Соціальний капітал. Соціальні мережі. Спільноти практиків. Стратегічні альянси знань. Сторітейлінг	Розглянуто проблеми, з якими стикаються ІСБ при формуванні соціального капіталу, особливо в таких його аспектах, як довіра та мережі. Виділено компетентність як головний фактор утворення довіри між учасниками ІСБ. Запропоновано використання аналізу соціальних мереж для покращення розуміння процесу організаційних змін. Розглянуто місце й ролі "спільнот практиків" у ІСБ	Запропоновано базування розподілу знань через відносини обізнаності, доступності, участі та свободи. Визначено параметри трансферу знань у альянсах	Пфеффер Д. От знаний к делу: как успешные компании трансформируют знания в действия. – СПб.: Вильямс, 2007. – 272 с. Коулопоулос Т. М. Управление знаниями / Т. М. Коулопоулос, К. Фраппаоло. – М.: Эксмо, 2008. – 224 с.

Розглянута множинність підходів до трактування інтеграційних процесів пояснюється різноманіттям теоретичних моделей підприємства, а отже й інтегрованих структур бізнесу. Тут слід звернути увагу, що в поданих таблицях орієнтація була переважно здійснена не на розкриття основних положень досліджень відібраних авторів, а на представленні їх внеску в розуміння сутності означених на рисунку елементів проблемної області інтеграційної взаємодії. Відсутність же загальноприйнятого підходу до розуміння сутності інтеграційних процесів потребує виділення із загального пласту економічних досліджень головних стимулів для ініціалізації процедури інтеграції та визначення того вкладу, який вносять інтеграційні процеси в підвищення ефективності господарювання попередньо не інтегрованих суб'єктів. Поява ж гібридних форм об'єднання підприємств, для яких досі не існує як загальноприйнятого визначення, так і належного теоретико-методологічного базису, обумовлює доречність максимально повного використання переваг інструментарію нової інституціональної економічної теорії, який дозволяє розглядати інтеграцію як у статичному, так і у динамічному аспектах.

Узагальнюючи ж представлені наукові набутки можна виділити технологічний (підприємства поєднуються вздовж технологічного ланцюга з урахуванням виробничої сумісності й специфічності активів), маркетинговий (на основі аналізу стану й перспектив розвитку ринків, на яких функціонує чи планує переорієнтувати діяльність певна ІСБ), ситуаційний (орієнтація на підтримку процесів життєдіяльності, сталості функціонування й збереження потенціалу розвитку з урахуванням обурення середовища) й випадковий (виходячи з наявності вільних коштів на основі критерію можливості придбання) підходи до утворення інтеграційної структури. Разом з тим, під час пошуку найбільш досконалого типу інтегрованої структури бізнесу слід орієнтуватися не стільки

на організаційно-правову форму її функціонування, скільки на визначення бажаної структури певних взаємин ряду елементів.

Література: 1. Попов О. Є. Бібліографічний огляд сучасних зарубіжних наукових досліджень в сфері розбудови системи корпоративного управління // Економіка розвитку. – 2008. – №2. – С. 104 – 111.
2. Шемаєва Л. Г. Бібліографічний огляд сучасних зарубіжних наукових досліджень у сфері управління стратегічною взаємодією підприємства з суб'єктами зовнішнього середовища // Економіка розвитку. – 2008. – №3. – С. 61 – 66.

*Стаття надійшла до редакції
18.11.2008 р.*

